

A szolgáltatási folyamat speciális elemei

3. EQUAL FÓKUSZ

Forrás: *eq_focus_20080320.mp3*

– **Mielőtt erről a mai feladatról beszélünk, egy rövid bemutatkozó kört kérnék Önöktől, hogy ha indulhatunk innen, akkor azt megköszönöm.**

– Aki a végén jött, az kezdje. ... vagyok, a gyógypedagógiai karon dolgozom, az ...-n oktató vagyok. És azért nem fogyatékosokkal foglalkozunk, kutatási területeim is főként ez, mint gyógypedagógus, mint pszichológusként és hát igazán ugye az értelmi fogyatékosoknak is többnyire a valódi értelmi fogyatékosokkal, tehát nem ez a felső határeset, meg elmeszeljük, hanem aki tényleg valóban értelmi fogyatékos. Röviden ennyi.

– Én ... vagyok, a ... Alapítványtól jöttem és értelmi sérültek nyílt munkaerő-piaci elhelyezésével foglalkozunk. Én foglalkozási tanácsadó vagyok, tehát ügyfelekkel dolgozom, és támogatott foglalkozásnak hívják a módszert, amivel mi elhelyezzük az ügyfeleinket.

– ... vagyok a ...-tól, ezen belül a ... egyesületének az elnöke, így szűkebben a budapesti szervátültetettekkel tartunk kapcsolatot bármerre az országban szervültetésen áteső betegekkel. ...-t képviselem lényegében sokat próbálkoztunk azzal, hogy a szervátültetéssel kezelt emberek, mint megváltozott munkaképességű embernek munkát találjunk és munkát adjunk.

– ... vagyok és a ...-nek képviselőként jöttem. A halmozottan fogyatékos siket, vak személyi érdekképviselőt látjuk el.

– ... vagyok és az ...-tól jöttem. Mi igazából országos érdekvédelmi szervezet látunk el, semmiképpen nem olyan szolgáltatók vagyunk, mint a ..., tehát így leginkább intézményi szféra ismeretünk van.

– ... vagyok, a ... Alapítvány munkatársa. A vezető kért meg, hogy jöjjek el. Az alapítvány elsősorban pszichiátriai betegek segítségével foglalkozik. Alapítványnál az egyik feladatom a megváltozott munkaképességű emberek munkába állításának, pontosabban nyílt munkaerő-piaci, illetve hát milyen módon sikerült ennek a segítése.

– Én ... vagyok és az ... Alapítványtól jöttem. Autizmussal élő fiatalok és felnőttekkel foglalkozunk legfőképpen, ami adja magából, hogy munkába állítás és a mindennapjaiknak az ellátásával foglalkozom.

– ... vagyok, én is az ... Alapítványtól jöttem. Mi együtt dolgozunk a ...-val, ahol működik egy nappali ellátást nyújtó intézmény most már, ahol felnőtt korú autizmussal élő fiatalokat látunk el, és nekünk munkánk az is, hogy az ő jövőjüket, életüket megszervezzük, és, hogy ez két úton lehetséges. Az egyik az, hogy lakóotthoni elhelyezésben részesülnek, másik részben meg elképzelhető, hogy egy részük valamiféle munkát, tevékenységet, vagy munkába állítást és ebben is segítjük őket.

– Én ... vagyok, és én a ... Alapítványtól jöttem. Mi epilepsziásokkal foglalkozunk elsősorban, ahogy a névben is benne van. Tehát orvosi és pszicho szociális támogatással elsősorban. A programban mi egy, ebben a tematikus hálózati fórumban is benne dolgozunk és hát a nyílt munkaerő-piac nálunk is a cél.

– **Köszönöm szépen. Én is itt a legelején itt zavarban voltam, de néhány szót én is magamról. Varjú Tamás vagyok a Revita Alapítványnak az egyik munkatársa. Ez egy kis nonprofit kutatóműhely. És az elmúlt néhány évben már a harmadik szektorban főként a szociális és a foglalkoztatási területen végezzük a tevékenységünket. Az összes többi ebben a szóróanyagban és a honlapon megtalálható, hogy ha bármilyen kérdés van, még akkor nagyon szívesen, de ezzel most nem tartanám fel Önöket, hogy én erről regéljek. Csak tényleg címszavakban akkor, hogy az érdemi beszélgetésre minél több idő**

jusson. Megváltozott munkaképességűekről fogunk beszélni, hiszen a foglalkozási rehabilitáció területén ez nemzetközileg és már hazailag hazánkban is reméljük, hogy egyre inkább elfogadott, hogy a fogyatékos emberek is a megváltozott munkaképességű emberek közé tartoznak a foglalkozási rehabilitáció kapcsán, ezt csak azért szövegeztem le az elején, hogy itt most definíciós vitákat és ilyen hosszú véget nem érő beszélgetéseket sajnos nem tudunk folytatni. Szóval megváltozott munkaképességű emberek foglalkozási rehabilitáció folyamata, ami azt jelenti, hogy a kapcsolat felvételtől egészen a lehetőségek szerint a nyílt munkaerő-piaci elhelyezésig tartó szolgáltatási folyamat az, ami most itt a beszélgetés középpontjában lesz. Eljutottunk már arra a pontra, hogy egy kutatási zárótanulmányban ahol országos szinten már sok, szervezetet kerestünk fel, interjúkat készítettünk, mindenféle módszertani kézikönyveket lapoztunk végig, és megpróbáltuk rögzíteni a megrendelő igényeinek megfelelően a foglalkozási rehabilitációs standard lépéseit és folyamatát. Ez a standard folyamat ez kialakult, ezt a tematikus hálózat egy balatonkenesei találkozón elfogadta, kisebb-nagyobb módosításokkal, ez látható itt, nem tudom, hogy mindenki számára látható-e, én igyekszem majd nem felállni és inkább beszélgetni és majd ide magam elé jegyzetelni, hogy ha ezt majd megengedik. Ez a 9 lépés látható itt, ugye a kapcsolatfelvétel az első, a tájékoztatás a második, felmérés, egyéni rehabilitációs terv elkészítése ez a harmadik, a negyedik a felkészítés a munkavállalásra, az ötödik a munka kipróbálása, a hatodik a munkaközvetítés, a hetedik a munkahely felkészítése, nyolcadik a munkába helyezés, betanítás és a kilencedik lépés az utógondozás. Persze vannak viták arról is és ez még finomodni fog, hogy hol húzódnak a határok, hogy milyen lépésen mit értünk. De alapvetően már abban az érintett szakértők egyet értenek, hogy a foglalkozási rehabilitáció az egy komplex folyamat, amely lépésekben rögzíthető, és a lépésekhez is most már meglehetősen határozni azt, hogy egy-egy szolgáltatási folyamatnál a ... hasonlóképpen végzi a foglalkozási rehabilitációt. Meghatározható az a folyamat, ahogyan egy megváltozott munkaképességű ember eljuttatható a kapcsolat felvételtől egészen a nyílt a munkaerő-piacig, lehetőségek szerint a nyílt munkaerő-piacig. Az, amiben szeretnénk tovább lépni az a következő, az a szolgáltatási folyamat, amit majd igyekeztem itt hátranézve mondani, talán látható, hogy filctollal próbáltam, zöld filctollal három részre bontani. Ezen a szolgáltatási folyamaton mennénk végig, és az Önök szakértelmét kérném abban, hogy az adott szolgáltatási folyamatnál, vagy szakasznál körülbelül be lehet azonosítani, hogy ez most a bevezetés a tárgyalás vagy a befejezés része ez ehhez tartozik igazából. Négy szempontot írtunk föl, ami alapján arra vagyunk kíváncsiak, hogy az adott célcsoport, akiket Önök itt képviselnek, milyen speciális igényekkel és szükségletekkel lépnek fel, hogy ennek a standard folyamatnak milyen kiegészítő speciális elemei vannak. Ezt próbáltuk négy egyszerű téma köré csoportosítani. Az egyik a szakértők témacsoportja, milyen szakértők, hányan szükségesek ahhoz, hogy az adott szolgáltatási folyamatban ők segítsék a megváltozott munkaképességű embert. A másik a szakértelem, tehát, hogy milyen szakértelem szükséges, szaktudás szükséges ahhoz, hogy az adott szolgáltatási folyamatban segítsük a célcsoportot. A harmadik az idő, próbáljuk körüljárni azt, hogy milyen időkeretekkel dolgozik, vagy milyen speciális igények léphetnek fel időtekintetében. A negyedik a technika háttér, eszközök, azt is felírhattam volna, és természetesen van egy ötödik kategória, hogy a kizárólagosságot ne tartsuk fenn magunknak, ez az egyéb kategória, tehát, hogy ha van még olyan dolog, ami ebbe a négy kategóriába, vagy négy szempontba nem fér bele, akkor nyugodtan visszatérhetünk erre a dologra. Nagyon sokan kérdezhetik, hogy hát foglalkozási rehabilitációval ők tulajdonképpen nem foglalkoznak, vagy nem biztos, hogy a hétköznapi munkájuk során ezzel foglalkoznak. Én azt gondolom, hogy projekt tapasztalatuk, vagy a célcsoporttal kapcsolatos

tapasztalataik minden olyan tudás, ami ezekre a tapasztalatokra épít, az fontos lehet a számunkra, tehát mi nem szeretnénk előre eldönteni azt, hogy ki az, aki foglalkozási rehabilitációs szakember és ki az, aki nem. A lényeg az, hogy van egy olyan felvetés a szakma részéről, és ennek szeretnénk utána járni, hogy jól körülhatárolhatóak, lehatárolhatóak a célcsoport-specifikus szolgáltatások. Tehát vannak a standard dolgok, ami általános módon mindenki számára leírható, megfogható, körülrajzolható, és aztán vannak a speciális szolgáltatások, amelyek elsősorban célcsoport specifikumból adódnak, tehát attól függenek, hogy melyik célcsoport számára nyújtjuk az adott szolgáltatást. Ennek szeretnénk a végére járni és ebben kérem a segítségüket a következő, most már nem másfél órában, de körülbelül másfél órát szántunk erre, egy és egy negyed órában fogjuk ezt megtenni. Három részre bontottuk, a korábbiakban próbáltuk végig menni lépésenként igazából ezen, és meghatározni lépésenként a négy szempont alapján, hogy hogyan működnek a standard, az általános és a speciális dolgok. Nem elég rá ez az idő sajnos. Irányokat viszont fel tudunk rajzolni, fel tudunk vázolni, gondolom. Vannak visszatérő, a tapasztalataink alapján vannak visszatérő témák, amelyek a folyamatot végigkísérik. Ezért három részre bontottuk a szolgáltatási folyamatot. Az első részben, ezt még az én általános iskolai emlékeimre hivatkozva, itt bevezetésnek nevezzük, semmilyen módszertani szakembertől, tehát ne dorgáljon meg emiatt, csak az egyszerűség kedvéért. Tehát ez a kapcsolatfelvétel a tájékoztatás és a felmérés egyéni rehabilitációs terv elkészítése. Hogy be tudjuk azonosítani, hogy körülbelül miről van szó, ide felírtunk olyan hívószavakat, ami alapján, hogy ha valaki nem foglalkozás rehabilitációs szakember, vagy nem szűken vetten ezen a területen dolgozik, azt gondolom, hogy akkor is ellehet helyezni, hogy körülbelül miről van szó. Tehát a kapcsolatfelvétel, nem tudom, hogy ez mennyire látható távolról, vagy mennyire szükséges, hogy én felolvassam, nem szeretném Önöket untatni ezzel a dologgal. Tehát a kapcsolatfelvétel, ez egy elég egyértelmű kifejezés, ezt nem is nagyon magyaráznom. A tájékoztatást, és itt igazából ahol a diagnózis felvétele történik, tehát ahol megtudjuk azt, hogy az általunk megismert és velünk kapcsolatban álló ügyfél számára, ahhoz, hogy tovább tudjunk lépni, meg kell ismernünk, hogy tulajdonképpen kiről van szó. Nem tudom, hogy mennyire sikerült, hogy vannak-e kérdések, hogy mennyire tiszta a feladat, hogy mi az, amiről szeretnénk itt beszélgetni, hogy mennyire sikerült ezt elmondanom? Tehát ezeknek a nagyon egyszerű hétköznapi szempontoknak a mentén szeretném, hogy ha ki-ki a tapasztalataikról beszélgetne a többiekkel, vagy beszélne és beszámolna ezekről a dolgokról. Nem fontos, hogy tartsuk a sorrendet, tehát ahogyan eszünkbe jut az adott szolgáltatási részhez vagy folyamathoz azokat a tapasztalatokat nyugodtan meg lehet osztani. Annyit még felvezetésképpen, amíg elindul a beszélgetés, hogy minden speciális, idézőjelben speciális csoportot, tehát nagyobb fogyatékosági csoportokat, betegségi csoportokat és az egyéb megváltozott munkaképességűek csoportját, illetve ezek szakértőit már megszólítottuk. Tehát az előző két fókusz csoportban, itt most azért vannak többen egy-egy célcsoporttól, mert ezek a célcsoportok maradtak ki úgymond az előző két beszélgetés kapcsán, és semmiféleképpen nem szeretnénk volna azt, hogy ha ezen terület szakértői nem mondhatták volna el a véleményüket. Jó. Tehát ezzel a kapcsolat felvétellel, tájékoztatással és a diagnózissal, ezzel a felméréssel, egyéni rehabilitációs terv elkészítésével, ezzel a folyamattal, kapcsán, ennek, folyamatnak kapcsán mi az, ami az önök tapasztalata, gyakorlata? Célcsoport tekintetében mennyire speciális?

– Kérdezhetek, vagy mondhatok? **Igen, egész nyugodtan.** Először is had mondjam el, hogy nagyon örülök, hogy akkor egy újabb fókuszcsoport alakul, nem tudom, hogy az előzőek mik voltak, hogy ha mondjuk, az autisták meg az egyéb megváltozott munkaképességűek itt vannak, tehát azt gondolom, hogy nagyon fontos, hogy mi valóban elmondhassuk, hogy mit

gondolunk. A kérdésem a következő, hogy milyen mélységben várnak most tőlünk valamit, tehát a szakértőknél például, mint elem, általában kellene elmondani, hogy kinek-kinek milyen elképzelése van arról, hogy milyen tulajdonságokat, személyiség jegyekkel, vagy milyen végzettséggel rendelkeznek, tehát milyen szempontok alapján próbáljunk meg gondolkodni?

– **Igazából ez változó volt a két beszélgetés, vagy fókuszcsoportos beszélgetés kapcsán, itt irányokat szeretnénk fölvenni, hogy az adott speciális célcsoport már rendelkezik speciális felkészültségű szakemberekkel, vagy sem, ők hányan végzik ezt a tevékenységet ezekben a szolgáltatási folyamatban? Szolgáltatási tapasztalataik vannak-e, tehát, hogy ha ők maguk nem is látják át ezt az egész komplex folyamatot, de egyes szervezetek felkérje őket arra, hogy szolgáltatást nyújtsanak. Tehát ezekről az irányokról szeretnénk igazából, és ez talán a mélységét a témának ezt maga a csoport fogja meghatározni. Tehát valami hasonlóra gondoltunk, hogy milyen szakértők, speciális szakértők kellenek például, vagy milyen speciális szaktudás akkor, hogy ha egy autista felnőttel, bemegy egy autista felnőtt és eszébe vette, mint oly sokan mások Magyarországon, hogy dolgozni szeretne, a társadalom teljes értékű tagja szeretne lenni, és ő megtalált egy olyan szolgáltatót ahol segítenek neki abban, hogy ő az önálló életvitel és a társadalmi integráció irányába elmozduljon.**

– Bocsánat, nem akarom más elől elvenni a szót, tehát nyugodtan le lehet engem lőni. Tehát van most egy algoritmusunk ehhez próbálom meggondolni a dolgokat, de azt gondolom az is nagyon fontos, tehát itt a kapcsolat felvételnél és mivel a mi szakunkon ugye értelmileg akadályozott, tehát középsúlyos, súlyos értelmi fogyatékosok gyógypedagógusai, meg az autistákra is képezünk, nyilván, hogy a két csoport között azért vannak nagyon fontos jellemzők. Én azt gondolom, hogy az autizmusban az ép értelmű autisták, akik különösen, de akik itt szakemberek ezen a területen, kire néztek? Jól van, vannak itt egy páran. Tehát, hogy ez egy külön csoport, mert, ahol értelmi fogyatékoság van ott nyilván sokkal több a közös vonás, azért tehát fogyatékosokkal. De hogy itt rögtön az első blokkban a kapcsolat felvételnél hadd mondjam el, hogy az én jelenlegi tapasztalatom szerint nagyon sok mindent kellene tenni. Tehát én nem érzékelem, hogy lenne egy olyan, de nem tudom, hogy a Salva Vitával, mi az ő véleménye, hogy ti most már terjeszkedtek országszerte, de, hogy ez tényleg egy védőháló lenne, tehát egy a szülők tudnák azt, hogy mondjuk, az iskolában pontosan adnának egy címet, hogy hova tovább, hol lehet jelentkezni. Tehát, hogy biztonsággal lenne egy olyan életkilátás, ami hát ugye az iskolás korban, majd a munkavállalásba csúcsosodik ki. Nyilván a szülők érintettek ezen a téren. Tehát én ennek a hiányát tudom elsőként megfogalmazni, hogy szükség lenne, vagy a mostani struktúrába behelyezve olyan információs csomópontoknak ahol ők aztán kapnának további információkat, vagy olyan szakember gárdára, akik ezzel foglalkoznak. Nekem régi álmom, és amikor még a szociális munkás tanszék ott volt nálunk akkor én javasoltam a tanszékvezetőnek, hogy hiányzik egy olyan szociális szakember nálunk Magyarországon, ami külföldön több országban láttam, aki a családot segíti, ott ahol valamilyen speciális igényű gyerek személy van, és nem abban, hogy foglalkozik a konkrétan sérült személlyel, vagy a speciális igényű személlyel, hanem abban, hogy az információkat nyújtja a család számára. Én szülő csoportokat is vezetek és tudom jól, hogy mennyi energia elmegy a szülőknél arra, hogy egyáltalán tudjanak valamit, tehát sokszor egy csoport azzal kezdődik, és egy jó része az időnek azzal megy el, hogy az információkat adják egymásnak, nekünk nem jár egy ilyen csoportban, tehát, hogy az információk adása-vétele a kétoldalúság ez azt gondolom, hogy fontos lenne.

– **Értem. Itt két dolog hangzott most el, egyrészt az, hogy milyen információs csatornák vannak, ahol egyáltalán eljut az információ az adott célcsoporthoz, ha jól értem, a másik pedig az, hogy az már eleve egy speciális szakértelmet, szaktudást igényel, szakembert,**

aki a családdal, tehát az egyén környezetével foglalkozik, az ő felkészítésükkel foglalkozik, hogy ha jól értem.

– Ez két különböző dolog, tehát igazán azt hiszem, hogy a jelenlegi struktúrában is lehetne olyan fajta dolgokat kitalálni, hogy mondjuk az önkormányzatnál az, aki a családokkal foglalkozik az nagyon egyszerű módon, az interneten hozzájutna egy olyan adatbázishoz, amiből ő tudna tanácsokat adni. Tehát, hogy lennének ilyen kontakt személyek.

– A jelenlegi szolgáltatókat nem lehet elérni? Tehát azért már Magyarországon jó sok szolgáltató van, aki foglalkozási rehabilitációval foglalkozik. Kérdésem az, hogy a különböző célcsoportok mennyire látják, vagy nem látják ezeket a szolgáltatókat?

– Az én tapasztalatom szerint, mi nem látjuk, inkább én így mondom. Mi is egyfolytában azt tapasztaljuk és az a tapasztalat, ugye az iskolás korban még valahogy elvannak ezek a gyermekek, ugye kötelező iskolába járni, de aztán amikor a felnőtt korba lépnek, akkor tényleg ott állnak a szülők, hogy fogalmuk sincsen, hogy hova lehetne menni, hova fordulhatnának. Ugye az autizmusnak van még egy olyan specifikuma is ugye, hogy pont a kommunikációs és szociális készségek, amik károsultak ebben, vagy problémásak, tehát, hogy az ők számukra még nehezebb a munkavállalás. Tehát nem csak a képességeik miatt, hanem plusz ezek a problémák miatt, mert ugye minden vállaláshoz szükséges valamiféle szociális helyzetfelismerés, kommunikáció nélkül hát nem nagyon lehet semmilyen munkát elképzelni. És mondjuk mi például a ... alapítvánnyal volt már több ilyen közös együttműködésünk és ők, amit csinálnak az nagyon klasszul és nagyon jól csinálják, de ők sem értenek például az autizmussal együtt járó problémák kezeléséhez, vagy nem tudják ezt a problémát kezelni, tehát ők is egy, és mégis hozzájuk fordulunk rendszerint és akkor próbálunk valami együttműködésben dolgozni. De ugye itt az autizmussal élőknek van, egy olyan speciális problémakörük ahova kell, tehát a munkába állítás, vagy akár már a kapcsolat felvételnél tudni kell, aki ebben részt vesz, hogy ez a probléma mit is jelent.

– Ami ott rögtön az első pont, ugye a szakértelem, az.

– Ez a szakértelem. Igen? Nem csak, hogy ezen a szalon tovább lépünk akkor, hogy ez milyen speciális szakértelmet igényel, hogy ha mondjuk, egy autista fiatallal kapcsolatban, tehát én tájékoztatni akarom őt. Én egy szolgáltató vagyok, aki megváltozott munkaképességűek számára nyújtok szolgáltatásokat, mi az, amit a ... nyújt és mi az, amit kevésbé tud nyújtani és szükség lenne rá, vagy a szolgáltató?

– Hát azt nagyon jól nyújtja, de hát erről te biztos többet tudsz, hogy nekünk nagyon sokat tud abban segíteni, hogy egyáltalán hova menjen el a fiatal, milyen munkalehetőségek vannak, mi közül választhat. Tehát magát ezt az egész programot végül is ők nagyon klasszul és jól csinálják, ami a buktató szokott lenni, hogy kimondottan az autizmusból eredő problémák kezelésében ők mondjuk nem járatosak, és rendszerint itt bukik meg az, hogy aztán a fiatal nem képes azt a munkát ellátni, amit ő egyébként ők nagyon jól végig menedzselnének. **Igen?**

– Most én kérdeznék. Valamilyen fokon kapcsolódik a felvetett témához. Mi gyakorlatilag azzal szembesültünk már hosszú évek folyamán, hogy képtelenek voltunk... hát gyakorlatilag csináltunk egy Kft-t, ami kizárólag megváltozott munkaképességűeket foglalkoztatott, döntő többsége természetesen szervátülteteket, de volt nálunk értelmi fogyatékos, mozgáskorlátozott is. De azzal a gonddal szembesültünk, hogy hiába vettünk föl a kapcsolatokat nagyobb szintén megváltozott munkaképességűeket foglalkoztató cégekkel, vagy kerestük a munkaerőpiacon a munkát képtelenek voltunk találni és aztán a szabályozás olyan fordulatot vett, amiről ha szó lesz, elmondom, ha nem akkor nem, ami miatt végül is be kellett zárnom a céget.

– Elkövettem egy hibát, a legfontosabb dolgot, ami a mai beszélgetésünknel meghatározó tényező azt nem említettem. Két dolog van, van ugye a foglalkozási rehabilitáció, ami a foglalkoztathatóságnak a javítását célozza meg, azt, hogy az egyén képességeit, tudását, készségeit fejlessze abba az irányba, hogy a nyílt munkaerőpiacon

megállja a helyét. Aztán van a másik, ezt Magyarországon nagyon sokan, nagyon sok féleképen használják és meglátásom szerint nagyon sokszor össze is keverjük a fogalmakat, hogy a rehabilitációs foglalkoztatás az egy munkaerő-piaci politikai megoldás ma Magyarországon. Ez egy nagyon nagy téma, nagyon nagy rendtelenség és gubanc van a Kelet-közép európai országok területén ezen a területen, de mi most a szolgáltató szervezetek és a szolgáltató szervezetekkel kapcsolatban álló érdekvédő és egyéb szakmai szervezetek, meglátásom szerint első lépésben a foglalkoztathatóság javítása érdekében tehetnek lépéseket. Tehát a munkaerő-piaci politikákra mondjuk kevésé... Igen?

– Szerintem inkább a foglalkoztatás megfogalmazhatóság az, az adott fogyatékos csoporthoz, vagy rehabilitációra szoruló csoporthoz hozzáértő szakemberek feladata, tehát ti a foglalkoztatással foglalkoztok, tehát azt, hogy milyen munkahelyet lehet a nem? **Nem!**

– Ő most arra kíváncsi, hogy mikor milyen foglalkoztatású emberek...

– Rendben van, én megértem a kérdés ketté választását, meg azt kell, hogy mondjam ez a jövő évezred regényéről beszélünk most, mert ez jelen pillanatban Magyarországon teljesen értelmetlen pont. Nem megvalósítható. Nagyon fontos, nagyon jó lenne akkor, ha ennek lenne alapja, de most éppen Magyarországon...

– Pont azt akartam kérdezni, hogy itt tényleg szakemberek jönnek, akik foglalkoznak nagyobb csoportokkal is, vagy ha már a nyílt munkaerőpiacról beszélünk. Ők milyen lehetőséget látnak az ő általuk elért személyekből, hány % juttatható vissza a nyílt munkaerő-piacra? Szerintem nem olyan iszonyú mennyiségről beszélhetünk.

– **Ezek nagyon-nagyon fontos kérdések. Igen?**

– Bocsánat. Az autizmus... szerintem nyilván mindegyik célcsoportban meg vannak a saját maga specialitás... szerintem az autizmus hozzátartozik elsősorban a kapcsolat felvételnél, hogy ha ilyen szolgáltatást nyújtok, úgy elvárom, hogy egyszer majd valaki jelentkezik, vagy nekem kell majd megkeresni ezt az illetőt, de mindenképpen támasztható egy olyan igény, hogy biztosan tudja, hogy ő autista. És amennyiben ő nem rendelkezik egy alátámasztott diagnózissal, már pedig ez autista emberek esetében túlnyomó részben Magyarországon van, nem tudják, hogy ők autisták, vagy környezetük tudja, hogy ők autisták, de ő nem vallja be, vagy pedig mindenki tudja, de papírja nincsen róla és nincsen részletes diagnózis. Ezért aztán autista emberek esetében, ami azért nem kispopuláció, tehát él 40-60.000 ember Magyarországon, ha a teljes adatot nézzük, akkor lehet egy kicsit több is, akkor pont ezzel a célcsoporttal az a helyzet, hogy egyáltalán meg kellene őket találni, vagy egyáltalán ki kellene deríteni, hogy ezek az emberek, kik az autisták. Hát szerintem szervátültetettekre talán nem igaz, mert egy szervátültetett ember tud róla, hogy ha... és hát más fogyatékoságúaknál sem ennyire erős talán, még az enyhe fogyatékoságúaknál talán el tudom képzelni, hogy valaki úgy végig ment a rendszeren, hogy ő esetleg egy nagyon jól funkcionáló tanár... élte át az életét és ő esetleg... képességekkel rendelkezik. Ez az egyik, és ugye a másik pedig, hogy ami már elhangzott, nagyon fontos a mi esetünkben, az autisták esetében látnunk, az, hogy autista az nem egy, tehát óriási különbség van az ép értelmű autista között meg az értelmi fogyatékosággal együtt járó, tehát fogyatékos autista emberek között, ez kettő. Aztán végig megyünk, az egészen autizmus specifikusan kettő féle dolgot tudunk mondani minimum minden esetben szerintem minden lépcsőnél, akkor, hogy ha ép értelműnél beszélünk, vagy akkor, hogy ha valamilyen fokú értelmi fogyatékos.

– Meg, hogy milyen típusú autizmus.

– Voltam például egy olyan konferencián, ahol egy olyan esetet mutattak be ahol egy vak autista volt.

– Tovább itt a sorban, az nem világos mindig, hogy itt most felnőtt, vannak valamilyen készségei, valamilyen foglalkoztatásban kéne részesülnie az oktatási szakasz után és ugye ott a foglalkoztatottságát illetően az adott személy foglalkoztatottságát illetően nyilván van egy

tanulási időszak és utána van egy... valamilyen toleranciával, kerettel, mondjuk, amit a ... szokott csinálni, tehát ez egy rendes munkaviszonyban történő foglalkoztatás, vagy egy szociális foglalkoztatás. És ebben lehet azt mondanunk, hogy mi ezt nem döntjük el, mi csak az azt megelőző szakaszban, már, mint, hogy ti az a mi, hogy dolgoztok, ez az a folyamat, ahol eldől, hogy hova tud majd integrálódni. De azt azért jó lenne tudni, hogy melyikről beszélünk. Ez úgy kapcsolódik a Gáborhoz, hogy a spektrum ugyan úgy az általános értelmi fogyatékosok körében is meg számos más körben is az autizmusban egészen szélsőséges, az is lehet, hogy a leg vége, úgy értem a leg enyhébb változata például az, hogy elképesztően rossz a modora, egy munka, egy foglalkoztatás, kvázi ez jön le belőle. És azon kívül meg számos..., vagy nem hajlandó felvenni a telefont... **Erre vissza fogunk térni.** Mert, hogy ezt jó lenni tudni, hogy mégis, hogy mi a beszélgetés célja.

– **Próbálom tisztázni, jó? Az elején egyébként próbáltam erre kísérletet tenni a beszélgetésünk elején, de most ráerősítek, mert valóban nem egyértelmű mindenki számára, hogy hol húzódnak a határok. Amit mi vizsgálunk, az a foglalkoztathatóság fejlesztését, ugye ez a folyamat, ez röviden próbálná, hogy felveszem a kapcsolatot a felnőtt munkavállaló szeretne lenni emberrel és őt támogatom abban, hogy ő lehetőségek szerint a nyílt munkaerőpiacon elhelyezkedjen. Ezt az időszakot öleljük föl és ez, hogy ha úgy tetszik, a mi meglátásunk szerint valamiféle védettséget ez feltételez vagy támogatást, sokkal inkább én a támogatás kifejezést használnám, mint a védettséget, vagy a védett funkciót, most nem mennék ebbe, hogy miért. Tehát, hogy ez egy támogatott időszak, ebben benne lehet akár az is, hogy ő, és benne is van a folyamatban és, hogy ha majd elérkezünk oda, akkor ott lesz, hogy kipróbálhatja a munkát, hogy ő megnézheti azt, hogy ő milyen munkavégzésre képes milyen munkafolyamatokat képes ellátni, de a folyamat végén az ő nyílt munkaerő-piaci elhelyezése áll, illetve ezt célozzuk meg. Legalábbis az adott csoportból valamennyinek. Így van, és azt szeretnénk megtudni, hogy, és itt most már elindultunk egy dologon, mert Magyarországon, és akkor most egy kicsit a dolgok közepébe vágva, van olyan szolgáltató szervezet, aki a vakok számára szolgáltató. Van olyan szervezet, aki az értelmi fogyatékos emberek számára szolgáltató, van olyan, aki a mozgáskorlátozott ember és így tovább... Ez egy fajta irány, amit felvettek Magyarországon, hogy a szolgáltatók beálltak egy célcsoportra, szolgáltatóknak. Kérdés az, hogy ez az irány, ez a szakmai irány, hogy én most azt mondom, hogy én a vak emberekre, mert, hogy itt van egy olyan aktualitása a dolognak, hogy a rehabilitációnál ott majd nem lesz külön vak ember, meg autista ember, azt mondják, hogy vannak a megváltozott munkaképességű emberek, nekem szolgáltatóm kell a megváltozott munkaképességű emberek számára. És most itt arra tennék kísérletet, ilyen téma felvetés van, hogy van-e olyan, ami speciálisan az autista ember tudnom kell ahhoz, hogy én szolgáltassak a számukra. A tájékoztatás kapcsán, és akkor itt most már el is indultunk ezen a vonalon, hogy eleve az autisták kapcsán például van-e olyan információs hálózatok, olyan szervezetek, akik adatbázisokban vagy valamilyen módon elérik egyáltalán ezt a lehetőséget, vagy nincsenek? Hogyan kell megszólítani egy autista embert, milyen tájékoztatót adok a kezébe, milyen eszközzel szólítom meg?**

– Szerintem, legalábbis én amennyire beleláttam életem során felnőtt korú látássérültet mindig nagyon nehéz volt az adott szolgáltatással elérni, magát a területet, vagy klienst, nevezzük inkább ügyfélnek. Viszont úgy látom az eddigiek alapján, hogy az autistát még sokkal nehezebb, ugyan is örökösen persze hasonlítani nagyon-nagyon szegényes fantáziára vall, mert nem lehet az almát a körtével, de míg a szervezett mondjuk az érzékszervi fogyatékosoknak és a mozgássérülteknek mindenképpen van egy nagyon erős orvosi rehabilitációs szakasza, az autistának is van szerencsés esetben, hogy ha pszichiátriai ellátáshoz jutott. Az értelmi fogyatékos... jó nem szerencsés esetben...

- Az a szerencsétlen eset, de a gyógypedagógiai ellátás a szerencsés eset... **Tehát, hogy ha a szakember felismerte?** Igen és a diagnózison túl éppen, hogy nem orvosi.
- Elvileg azt mondhatjuk, hogy ha meg akarok találni egy látássérült embert, akkor valószínűleg valamikor volt szemészeti ellátásban és a szakorvosi rendelésen részt vett, és neki pontosan meg van állapítva kódokkal a látás romlásának a mértéke. Egy autista embernél, viszont ide visszatérve a diagnózist valószínűleg meg se kapta a jelenlegi populációt nézve, 30 év múlva valószínűleg sokkal jobb lesz a helyzet, nem tudom megtalálni.
- **Egy pillanat, hogy ha... Oké. Hibát hibára halmozok, mert egy dolgot még megint hozzá... folyamatosan pontosítok, akkor így. A rehabilitáció az egy komplex folyamat, amit mindannyian tudunk. Az egészségügyi rehabilitáció éppúgy része, mint a szociális rehabilitáció, az önérdek érvényesítés stb.. Tehát most a jó értelemben vett komplex rehabilitációnak egy bizonyos szeletéről beszélünk, a foglalkozási rehabilitációnál ahol már volt egészségügyi rehabilitáció. Tehát felismerték, látják, tudják, beazonosították, pszichológiai rehabilitáció és akkor ott tart, hogy na, jó akkor most el kell, alkalmassá kellene, a képességeit meg kellene nézmem, hogy milyen képességekkel, készségekkel rendelkezik, mi az, ami fejleszhető ebből azért, hogy ő foglalkoztatva legyen.**
- Erre számos, szerintem több lehetőség van. Egyik elágazás, hogy megtaláljuk, vagy nem találjuk. Azonosítják helyesen, vagy nem azonosítják. **Megtalálták.** Megtalálták, igen és...
- Korábban, ami történt vele az most nem fontos.
- De, de számít, hogy mi történt vele.
- Számunkra, számít, de ő most csak azért kérdezi, mert most akar ennek a projektnek a végeredményeképpen egy reális helyzetkép alapján valamit kidolgozni. És a jelenlegi autista eset helyzetben az, hogy nem találja, nehezebben, meg lehet, de sokkal nehezebb.
- Sokan meg vannak találva.
- Nem fogsz, tudsz szakértői bizottságon, tanulási képességet vizsgáló szakértői bizottságon keresztül megtalálni, csak részben lehet, lehet még pszichiátriákon keresztül begyűjteni. Tavalyi begyűjtés alapján 600 valamennyi autistát jelentettek be a fekvő beteg ellátást nyújtó pszichiátriai egészségügyi intézmények, hogy most náluk mennyi van regiszterben, most, csak azért mert országos begyűjtést végzünk és ez benne volt, 600 ember.
- Ez képtelenség, ez abszurd, mert a vadaskertben több van meg a kutatócsoportnál több van.
- A 2007-es ellátás.
- Akkor is több volt már, a $\frac{3}{4}$ közös halmaz akkor is több.
- **Amire biztos, hogy nem tudunk időt keríteni a definícióknak, engem nagyon érdekel ez a dolog, tehát, hogy ki mit ért a végén. A szakmám eredetileg az, hogy ezeket a fogalmakat megtudjuk, leírhatóvá tegyük és tudjunk beszélni róla, tudjuk használni ezeket a fogalmakat. A definíciók végtelen tisztázására most biztosan, hogy nem lesz időnk, bármennyire sajnálom, a másik pedig a számok közötti statisztikai adatoknak az értelmezésére sem, ... már nagyon régen szólni szeretne és én próbálom mederben tartani ezt a beszélgetést.**
- Én csak azt szeretném mondani... ez nagyon kicsi dolog, de kicsit összefügg, vagy is mindannyitokkal. Nálunk a diagnózis nagyon főt van, az egészségügyi ellátás az nagyon nagyot ugrott a rendszerváltás óta. Az egészségügyi rehabilitáció az ő esetükben szerintem azt mondhatom vagy sem, hogy nem választható el. Mert amikor bejön, hogy ő foglalkoztathatóvá szeretne válni, meg kell néznünk, hogy milyen típusú rohamai vannak, meg ezek mennyire befolyásolják az ő munkavégzését, hiszen ha nappali rohamai vannak, akkor ott már majdnem szegényke ki is lőtte magát, de az sem mindegy, hogy milyen nappali roham, mert ha csak a kisujja rezeg egy kicsikét, az senkit sem zavar. De ha nagy roham van természetes, de ha éjszakai megint más. Kicsit hasonlít, mint nálatok, értelmi fogyatékos vagy nem értelmi fogyatékos, de ezért nálunk a szakértőknél az vált be, hogy nem tudunk az orvos

nélküliségben az egész folyamatban, amit végig... Nálunk nagyon fontos, hogy végig bent tartsuk a gondozásba és utóbbi időbe bevettünk ilyen pszichiátriai beteget is, mert, hogy azt tapasztaljuk, hogy egyrészt az epilepszia nagyon szűk és egyre jobban szűkül ez a piac. És azt is, hogy egymással nagyon jó hatással vannak ezek a mixelt csoportok.

– **Tehát ilyen kvázi kortárs, vagy sorstárs, nem szeretem nagyon ezt a kifejezést, segítő. Jó. Ha eltudjuk... Érinthető is.**

– Segít-e az nektek? Ja, bocsí, kész vagy?

– Csak, hogy nálunk a szakértőknél nagyon fontos, hogy az orvos, pszichológus, neuro pszichológus, ez nagyon fontos és a gyakorlati rész is, hogy végig ez a multi megközelítés ott legyen náluk, nem tudunk felfűződni egy fajtára, és ezt a komplexitást végig meg kell, hogy őrizzük, már azoknál is, akik munkaerő-piacon vannak és már csak utógondozásban vannak.

– **Megpróbálom leszögezni, jó? Tehát ahol két dolog van, az, hogy itt nem beszélhetünk célcsoport specifikumról, mert egyéni speciális esetek vannak. Tehát mindenki külön, egyenként, nem mondhatom azt, hogy autisták, mert nagyon nagy hibát véték akkor, hogy ha azt mondom, hogy autisták, most a fejlesztés szempontjából, hanem van 1-2-3-4 és sokféle ember, sokféle adottságokkal, ez az egyik. Tehát, hogy a célcsoport megközelítés az lehet, hogy nem is annyira...**

– Bizonyos értelemben de...

– Lehet kezelni, de amikor már ott van, a ... akkor viszont el kell felejteni...

– **Akkor ő elsősorban ... és kevésbé...**

– Aki ilyen meg ilyen...

– Bizonyos típusú mentalitás az őt segítő szakember fejében, az képezhet közös halmazt, de a szakemberképzésnek a legfontosabb motívuma, hogy az általános elvek alatt az egyénre szabottságot biztosítsa, szóval valamilyen értelemben közös halmaz, de magában az autizmusban is spektrum és aztán azon belül is van érdeklődése egyfajta viselkedése, van típusa, mentalitása, és még epilepsziája is lehet a felnőttek 30%-nak.

– A vakoknál vagy a siketeknél, biztos ott sem, tehát ez valószínűleg, hogy a szakértelmet érintő kérdés már, hogy amit te is érintettél, hogy az autizmus attitűd...

– És, hogy nem csak magát, én azt gondolom, nem csak a célcsoportot kell tájékoztatni, hanem minden szakembert, aki találkozhat vele, mert, hogy mi erre próbálunk törekedni, hogy minél több olyan szakemberrel vegyük föl a kapcsolatot és a kapcsolat felvételénél azon kívül, hogy szülői értekezletet járunk tartani a végzős osztályokba ahol értelmi sérültekkel találkozhatunk. Tájékoztatjuk folyamatosan például a munkaügyi központok rehabilitációs munkatársait, akik hozzánk küldhetik az embereket, nagyon sokszor tévednek, de már akkor nyert ügyünk van, hogy ha azt, aki odavaló és mi tudunk, neki segíteni őt hozzánk küldi. Vagy igyekszünk így kapcsolatot tartani különböző társszervezetekkel, hogy ha hozzájuk fordulnak, mert hozzánk is nagyon is sokszor fordul pszichiátriai beteg, ez nagyon jellemző, akkor, hogy tudjuk hova küldeni és, hogy ugyan ezt így visszafelé családsegítőkkel próbálunk kiépíteni kapcsolatot, ami bevallhatóan nehezen megy, mert nagyon nagy a fluktuáció és mire kiépítjük ugye Budapesten azzal a nagyon sok családsegítővel addigra nagyon sok munkatárs megváltozik és kezdhetjük az egészet előlről. Tehát, hogy ez mindenképpen fontos, hogy hozzánk nagyon sokan érkeznek interneten keresztül és értelmi sérülteknél ugye fokozottan fontos a szülők, gondviselők, hozzátartozók tájékoztatása, mert, hogy ők azért végig ott vannak a folyamatban mögöttük és a család nélkül náluk fokozottan nem megy a dolog.

– **Oké. Azt már érintettük ugye, hogy mindenféleképpen, én abban semmiféle különbséget nem látok, mert minden egyes célcsoportnál ezeket a csatornákat, különféle intézményrendszerek felé ki kell építeni, kinek ebbe az irányba, kinek abba az irányba, de minél több ilyen csatornán éri el a célcsoportot, a célcsoport családját, annál nagyobb eséllyel tudja őket bevonni ebbe a folyamatba. Egy kicsit konkretizáljuk a dolgot, tehát ott van, tájékoztattam, ezek a csatornák működnek, az orvosi, egészségügyi,**

rehabilitáción túl vagyunk. Tájékoztatás, egy autista ember vagy az ő szüleit, hogy ha tájékoztatom, akkor kell-e valamilyen speciális, tehát én egy szolgáltató vagyok, aki foglalkozási rehabilitáció, aki nem pszichiáter, aki nem orvos, aki nem... Én szeretném tájékoztatni a bel szervi beteget, az autistát. Kell-e valamilyen speciális eszköz az én kezembe legyen, amit a kvázi oda adok neki.

– Nem. Így nem tudod megoldani. Amit tudhatsz, ez ilyen egyszerű, amit tudhatsz az, az, hogy az autizmust kutatócsoport, amit a magyarországi autizmus ellátásban diagnosztikán túl a terápiába éppen nem az orvosi terápiák vonatkozásában. Kezdetből fogva képvisel, tudomásom szerint az átfogó értelemben az adott érintett személy személyiségének legtöbb jegyét, leginkább érintő terápiás megközelítésben, kimondottan a rövid, közepes és hosszú távú tervek, vagy célok, vagy potenciális célok, vagy lehetséges célok elérésén dolgozik. Ez az úgy nevezett dicsoprogram alapú történet, ami kimondottan az autizmus, bár egyénre szabott, de a mentalitását alapvetően nagyon figyelembe vevő, kimondottan a kommunikációt könnyítő, tehát egy kvázi kommunikációs akadálymentesség, ha tetszik a kifejezésekkel élve. Gyakorlatilag onnantól kezdve, hogy a fogyatékoságát, vagy az érintettségét megállapították, onnantól fogva végül is egy, mondhatni a mindennapi élet minél több színterén való, minél önállóbb részvétel fölépítése a cél. Rendkívül tudatosan sokszor akadémikus készségek rovására, ha kell, mert mondjuk adatbank a feje, nem telefonkönyvet csinálunk belőle, hanem azt, hogy törölje ki a fenekét, mert egyik nélkül lehet dolgozni a másik nélkül elég kínos, mert a környezetét is figyelembe kell venni. Tehát ez egy alap mentalitás, ahol, ami gyakorlatilag egy kész, komplett metodológia, ha tetszik. Egy, tehát ez átvehető, ez megismerhető, erre szakembereket képeznek a világon mindenhol és ennek nem csak gyerek vonatkozása, hanem felnőtt további folytatása is van. Ami ebből Magyarországon levetült az például, hogy a kollégák, az autizmust kutató csoportnál kimondottan a munkafolyamatokra való tanulás, bizonyos típusú munkavégzésnek a fizikai információs környezetének a speciális kialakítására kialakítottak és le is írták ez például egy effektív közvetlen kézikönyv erre a dologra. De még egyet mondok és ez az utolsó, hogy Magyarországon elindult egy felnőtt háromlábú, felnőtt ellátási hálózatépítés, ez a lakhatás, habilitáció, rehabilitáció és foglalkoztatás egy helyen való biztosítása, amihez felnőtt autizmussal élő személyekkel való foglalkozásra való képzések voltak itthon Magyarországon. Trénerek lettek képezve erre és ennek elkészült egy írott anyaga és annak a ... adattárában megtalálható, ami kimondottan összefoglalja ennek a hármas szükségletnek az összes lehetséges, vagy akkor felmerülő aspektusát, nagyjából rendszeresen körültekintve a nemzetközi irodalomban is, és számos ilyen helyet megvizsgálva, ami az én fejemben mindenképpen az oktatással analóg szegregáció, illetve integráció külön vonatkozásait is figyelembe veszi.

– Vissza fogunk térni erre a dologra, de most szót kell adnom mindenféleképpen, hogy reagáljunk erre a dologra.

– Úgy gondolom fölvetés ez leginkább, de lehet, hogy nem jól értem, arra vonatkozik, hogy... helyzetbe, hogy egy minden téren megváltozott munkaképességű ember számára egy irodát nyitunk, és mi vagyunk ezért az irodavezetők és milyen tájékoztatási anyagot kell... Nem hiszem, hogy ennek az irodavezetőnek ez az egész háttérinformáció a fejében kell, hogy legyen. Azt kell, hogy tudja, hogy hova kell nyúlni ezért. Inkább azon kéne gondolkodni, hogy tényleg ez a szolgáltatási folyamat... hogy mit kell a kezébe adni, tehát valaki megcsinálna egy egyszerűsített tájékoztató füzetet.

– Nem tudsz ilyet.

– Pont ez, mert, hogy az autizmussal egyetlen egy baj van a sok mellett, hogy, szóval lehet, hogy nem dolgoztam sose, tehát ilyen vakokkal, vagy siketekkel, de ugye egy vakról le lehet írni azt, hogy ha adsz a kezébe egy fehér botot, ezzel mondjuk, megkönnyítéd az életét. Azt is tanítani kell annak a használatát, de azt, ha megtanítod, de az autizmusnál meg nincsenek. Nem tudok három mondatot mondani, ami alapján a szolgáltató azt mondja, hogy oké

fölveszem, és jól fogok tudni vele dolgozni, ezzel az a baj, nem akartam akkor így le... Nem tudok öt mondatot, már, mint tudok öt mondatot mondani, de attól ugyan úgy nem fogok ...

– **Egy kicsit, egy kicsit...**

– Nagyon szeretném azt befejezni, hogy rendben van, hogy ha, mert én is amellet vagyok, hogy ilyen egységes szolgáltató központú... szinte egyenlő arány, erre szerettem volna kitérni. Tehát az, hogy siketek meg vakok ez is csak egy általános dolog, mert például addig, amíg mondjuk értelmi fogyatékosoknak a munkába helyezését, vagy foglalkoztathatóságát akarjuk fejleszteni az szerintem valahol egységesebb...

– Bocsánat, attól függ milyen mértékű értelmi fogyatékos.

– Egységesebb, mint például akár egy siket, akár egy vak, akár egy siket-vak, attól függ, hogy melyikben hány %-os a képesség romlása, akkor, hogy értelmileg van-e valamilyen sérülése. Úgy, hogy ilyenek, hogy ha már egy ilyen képet állítunk erről, lesz, egy komplett kép akkor már a kapcsolat felvétel pillanatában akkor szerintem már beszélhetünk teljesen egységesről, egyetlen egy ilyen specifikus csoportnál is.

– **Csak egy picit, hogy a szerepembe egy picit meg tudjak villanni, csak egy fél pillanatra. A következőről van szó, ez nagyon érdekes a számomra hallani, és azért próbáltam minél több szakértőt, hogy ne hogy én a köldökömbé csepegtetett vízből, annak visszatükröződéséből olvassam ki az igazságot. Szóval, hogy igazában az nagyon fontos kérdés számomra, mert azt, hogy a képességek és készségek fejlesztése az minden esetben igényel valamiféle speciális szaktudást és szakismeretet. Itt most felvetődött az autizmus és az értelmi fogyatékos emberek kapcsán, hogy itt a határok teljesen másképp értelmezendők, mint mondjuk egy vak ember, anélkül, hogy most megint egy tucatra vennénk a történetet, hogy én azt érzem most ki ebből, hogy ahhoz, hogy ő egy szolgáltatóba bemenjen az nem olyan, hogy most fogok egy autista fiatalt és akkor bemegyünk, ő egy szolgáltatóba majd megtalálja a tutit.**

– Nagy részben nem is akarja megtalálni, hát itt kezdődik.

– De nem azért, mert nem, tehát nem egy aktív nem akarásról van szó, hanem nem tudja akarni, tehát nincs egy ilyen perdikciós képessége, ami nyilván való egy csomó értelmi fogyatékosnál is ez az előre látás képesség ez a fantázia tevékenység.

– Nagyon sok munka kell ahhoz, hogy egyáltalán legyen motivációja arra, hogy foglalkoztatva legyen.

– A siketek is ugyan ilyen...

– Részben azért kérek szót, mert $\frac{3}{4}$ -kor el kell mennem. Nekem is el kell, mondjam a kérdéssel kapcsolatos tapasztalatomat, részben megy amúgy is mondtam volna néhány szót, mert azt hittem, hogy a pszichiátriai betegek rehabilitációja, illetve nyílt munkaerő-piacra való orientálása. Azt gondoltam, hogy ennél nehezebb dolog nincs is, és azt tapasztalom a meg szólalásnál, kivéve önöket, hogy nagyon, mindenkinek a megszólalásában azt éreztem, hogy az első, tehát a folyamatnak az elég, van probléma. Én ugyan nem örömmel mondom, de nálunk a végnél van probléma, tehát nálunk a kapcsolat felvétel és az egyéb tevékenységeknél azt gondolom, hogy alapvetően rendben mennek a dolgok. Én ott látok, nyilván több különböző... problémákként, ott látok nagyon komoly gondot a pszichiátriai betegek nyílt munkaerő-piaci foglalkoztatottságában, az egyik az, hogy a klienseink...

Legyen ügyfél, mondjuk ügyfél és akkor mindenki tudja, hogy. Ügyfeleinknek az adott viszonyok között mennyire lett erős az önstigmatizáció, tehát amit a betegség története kapcsán tapasztalt az mennyire vált erőssé, mennyire vált... stb. hosszabb a dolog. Ez mondjuk a mi munkánknak egy jelentős kisebbséges mozzanata, de a legflegmásabb problémát abban látom, amit éreztem a megszólalásban, hogy nincs fogadókészség, tehát a foglalkoztatás területén én azt tapasztalom.... Nem is tudom igazán eldönteni, ráadásul mondjuk a mi alapítványunkhoz Budapest bármelyik kerületéből, sőt vidékről is jönnek,

legtöbbször a VIII. kerületből és nem tudom eldönteni, amikor én munkaadókkal, hogy ki a stigmatizáltabb a pszichiátriai beteg vagy a

– **Rengeteg társadalmi kérdést felvet ez a dolog...**

– Nem akarom, efelé vinni a dolgot csak azt akarom jelezni, hogy nálunk, nálunk azon... a folyamat... **vége felé...** amit látok a szolgáltatási folyamat fázisaiban, olyan probléma... **igen,**

...

– Nem, én csak ezzel kapcsolatos, meg, hogy milyen szakértő, meg ilyesmi, pont így erre itt felvetett, erre szeretnék kicsit válaszolni, valahogy, hogy igen ez valóban magától nem változik meg. Tehát, hogy ezt így nem lehet várni, hogy a munkáltatók tárt karokkal várnak, tehát a mi munkánknak körülbelül a fele része, vagy lehet, hogy több az arra megy ki, hogy érzékenyítsük a munkáltatókat és, hogy nyitottabbá tegyük. Tehát az, hogy oda megyünk, és jaj de jó, hogy hoztál egy értelmi sérültet, akivel problémáim lesznek, tehát arra így folyamatosan reagálni kell.

– **Ez látható is a folyamatban. Most már ne, már, már teljesen elveszítettük a fonalat, mert itt ugye leragadtunk az elején, ez egy nagyon fontos kérdés egyébként, majd erre visszatérünk erre a dologra. De itt lehet látni, hogy a folyamatban egy külön lépés az, hogy a munkahely felkészítése, ami a munkáltató és a leendő munkatársak leendő felkészítését jelenti és, hogy ha kapcsolatfelvételt, vagy, hogy ha a folyamat több pontját nézzük, akkor nem csak az egyént kell felkészíteni, hanem az egyén környezetét és a családját, leendő munkahelyét, szomszédjait, akik nem fogadják be stb.**

– Nálunk, bocsánat, csak még egy szó, hogy nálunk ügyfél a munkáltató is, ugyan olyan fontos ügyfél, mint az értelmi sérült. Tehát ugyan annyit kell vele dolgozni és ugyan úgy információ nélkül van és szüksége van segítségre. **Uram!**

– Nálunk a művese kezelteknél és a ... tehát a nem rég műtött szervátültetetteknél a megtalálás és a megszólításnál nagyon lényeges egy lelki gondozó rendszer felépítése, egyrészt a műveseállomásoknál, másrészt pedig az átültető központoknál, mert a művese kezelteknél a munka... pénzkereseten, egy egészség állag megőrzés is lehet. Tehát egy eszköz, amivel visszatartom magam az életbe, a szervátültetetteknél pedig egy vissza integráció a társadalomba, egy folyamat, amit azért lelkileg támogatva kellene kezelni, betegség súlyosságából kifolyólag. Amit ezzel kapcsolatban a mi profilunkból tudok mondani az, ez. És annyit talán még az előző gondolathoz, hogy ha én erről az oldalról közelítek a munka folyamatához, akkor nem ártana megkérdezni ezeket az embereket, szervezeteket, hogy mik azok a munkafolyamatok, amiket el tudnának látni ezek az autisták, értelmi fogyatékosok, mozgáskorlátozottak. És ezekből egy, egy... mi a munkafolyamatok egy komplex munkafolyamatokat kidolgozni, amikre lehet kérni állami segítséget. Mi már többször előterjesztettük, hogy eddig nem foglalkoztak azzal, hogy legyen... a munka, egyes munkafázisok, amiket kizárólag olyan szervezetek vállalhatnak csak fel, vagy olyan szervezetek kaphatnak megfelelő dotációval, ami kizárólag megfelelő, bocsánat megváltozott munkaképességű embereket foglalkoztatnak. Ha mi megmondjuk azt, hogy milyen munkára lenne szükségük például, vagy esetleg valamikor párezer év múlva lesz fogadókészség, akkor feltétlen...

– **Én azt gondolom, hogy megint új és új csatornák nyílnak, amik nagyon érdekes dolgok persze, de azt gondolom, hogy szervezeteket vagy egyéneket támogassunk a rehabilitáció kapcsán, ebben persze vannak szakmai viták, de... Igen?**

– Akkor félreértettük. Tehát azokat, hogy mondjam, azokat a, nevezzük szolgáltatóknak akkor, akik foglalkoznak a megváltozott munkaképességű emberek elhelyezésével, foglalkoztatásával, azok számára kellene ezt biztosítani, ezt az állami monopólium munkát.

– Bocsánat, hogy bele szólok, ez a védett piac fogalma létezik nyugat-európában, minden országban, ez átmenetet képezhet a nyílt munkaerő-piac illetve a szociális és egyéb helyeken el nem helyezhető, csak ezt Magyarországon azért ezt elég komolyan elutasítják.

– Sajnos, igen, szóval, lehet, hogy... A következő, tehát a munkaerő-piaci kérdés az egy nagyon erőteljes és érdekes kérdés, jó magam, és elég szilárd álláspontom van arról, hogy most egyéneket, szervezeteket, védettséget, vagy támogatást nyújtsunk. Erről vélemény van, minden bizonnyal Önöknek is. Mi azt szeretnénk kideríteni, mert lesz egy szolgáltatói, egy új szolgáltatói szegmens, hogy ilyen pontosan fejezzem ki magam, fog megnyílni, ezek a megváltozott munkaképességű emberek, embertársaink kikerültek a világba, leomlóban vannak a kőkerítések és intézmények falai folyamatosan. Van, olyan intézmény ahol nehezebben omlanak a falak, de szerencsére egyre több kerekese szék, egyre több olyan embert látunk, aki megváltozott munkaképességű és vissza kellene juttatni a munka világába. Társadalmi integrációjára egy vak embernek éppúgy szüksége van, mint egy autista embernek, én ebből a szempontból nem látok olyan nagyon, nagyon éles különülést a dolgok között. És itt az autizmus az egy elég speciális, tehát az állításaimnak jó része az ugye nem áll, mert itt egy nagyon speciális területről van szó... Igen?

– Mint érdekvédő, de azért ne utáljátok, nagyon ezt hangsúlyozom, az autizmus mindaddig speciális ameddig annyira nagyon, nagyon speciálisnak tartja magát a többihez képest, mert ugye semmivel nem speciálisabb, mint a többi. Itt egyszerűen van egy, tudom, hogy ezt szoktuk mondani, annyival speciális, most, például amit az előbb elmondtál, hogy azt mondtad, hogy mindenkinek ugyan olyan a társadalmi beilleszkedése. Egy autistát megkérdezve nem biztos, hogy azt fogja mondani, hú, de szeretnék beilleszkedni, mert... pont ez van, hogy nem. És egyébként a siketek sem, itt az van, hogy van egy olyan valaki, aki konkrétan munkaerő-piaci szolgáltatást nyújt, bizonyos módszert használ, kiválóan használja, vannak, eredményei el tudja mondani, hogy n+1 embert helyeztet el az előző évben. Meg olyan valaki is van autizmus-specifikusan valami hasonlót nyújt, viszont a munkaerő-piachoz annyira nem ért, és, hogy ezt el is mondtátok az elején. Ami ez a kettő a mi esetünkben nincs még összevarrva. Ezért, hogy ha tovább maradunk a listán, hogy ahhoz én is igazodjak, hogy ha azt mondjuk, hogy lehet felkészíteni a munkavállalásra, vagy esetleg a munkahelyet, hogy lehet felkészíteni, igen is van, Antispecifikus akadálymentesítés. A környezet ki lehet, és ki kell úgy alakítani, ahogy egy autista, ha van egy autista, egy autistának meg kell ugyan úgy egy látássérült, vagy a mozgássérült esetében... ők is tudják valamennyire, szerintük nem tudják eléggé jól, ettől szenved ez a kis nyomorult autista, hogy őneki... és akkor mindenki nyugodtan, szépen... Befelejttem és akkor átadnám a szót. Köszönöm a türelmet.

– Jó, akkor, azt gondolom, hogy most próbálok én valamit, csak ilyen címszavakat mondani. Néhány dolog eszembe jutott. Az egyik az, hogy mi állandóan azokról beszélünk akik, vagy legalábbis én most így értem, akik a célcsoport, de, hogy igazán attól válik valaki kevésbé jól beilleszthetőnek, hogy a környezete milyen. Én láttam külföldön olyan munkahelyeket ahol én bementem és nem tudtam, hogy ki a fogyatékos, értelmi fogyatékosok voltak ott, és ki a munkavégző. Pusztán olyan jellegű munkákat végeztek, amit mit tudom én külföldre vittek, mert a gépek voltak úgy megtervezve, átalakítva, hogy ők is megtudták azt csinálni, egészen súlyos fogyatékos személyek, csak meg kellett nyomni egy gombot, de tudtak működni. Tehát az egyik dolog, amire fel szeretném hívni a figyelmet, hogy ez mindig egy relatív fogalom, hogy mennyire munkaképtelen valaki, mert, hogy igazán vannak olyan eszközök és módok, ahol lehet és ez a szakértőkhöz tartozik, vagy a szakértelemhez. A másik dolog az, hogy én azt gondolom, hogy valamennyi helyzetben a legfontosabb az a kommunikáció, mint egy kiindulópont. A kommunikáció itt elkezdődött, hogy a szülők vagy a személy felé, hiszen nem mindegy, hogy maga az érintett szólítható meg, vagy pedig a szülők szólíthatóak meg, tehát megint két, kicsit más minőségű információadás van. A másik az, hogy valamennyi esetben, és ez le van írva több helyen, a központi probléma mindig a kommunikáció zavara. Ha, ugye extrém eset a pszichiátriai problémákkal, mi itt a kommunikációs zavar? Nem ismerik őket, van egy csomó előfeltevés, azt gondolják, hogy nem tudom, milyen problémák lehetnek.

Vajon meg tudjuk-e őket tanítani, kommunikálni, hogy ne szorongjon, ne legyen ez a kisebbségi tudata és így tovább. Tehát, hogy tudja kommunikálni azt, hogy én értékes ember vagyok, most ez nagyon extrém dolog volt, de akár az autisták, akár az értelmi fogyatékosok, akár a halmozottan sérült esetében mindenhol ez a kulcs fogalom, tehát általánosságban van egy olyan szakértelem elvárás, ami a kommunikációra vonatkozik, kommunikációnak mind a két oldalára és aztán fogyatékos, vagy probléma specifikusan nyilván ezek lebonthatók egy-egy speciális területre. Még mindig a kommunikációnál tartunk, de az általánosan kívül arra a csoportra jellemző kommunikációra. Egyébként én nekem, bocsánat, az a tudatlanságom a transzplantáltak esetében, mi az oka annak, hogy nem kapnak munkát? Ez tényleg nagyon naiv kérdés, de, hogy nekem milyen...

– Ez egy evidens, mert a kezeléstől, vérnyomás és hangulat... Kezelés után egy olyan mértékben gyengül le, hogy nem képes...

– Jó, köszönöm szépen, ez volt a kérdés.

– Egyrészt el kell velük hitetni ugye, hogy ők ismét egészséges emberek, lehetőleg, ha el is hiszik. Nem mindenki van azért olyan jól a saját műtétje után, mindegy. Lényegében az... egészséges, miután az immunrendszerüket erősen csökkentő gyógyszereket szednek, nem végezhetnek olyan munkát, ami nagy közösségben végződik. Influenza idején nem igen szeretünk fölszállni a villamosra és a buszra, gyerekekkel nem tudunk...

– **Elnézést, ezek az ismeretek, ne haragudjon, hogy félbe szakítom, de ezt, rengeteg ilyenről... Ezek az ismeretek le vannak írva egyébként, tehát, hogy ha én most szolgáltató vagyok. És a szolgáltatók fel vannak arra készülve vajon, visszatérve, nagyon nehezen ehhez a dologhoz, hogy betér valaki, aki azt mondja, hogy jó napot kívánok. Tehát, hogy van-e foglalkozási rehabilitáció? Mondok példákat, a ... Alapítvány egy szolgáltatója... Oké. ... Alapítvány, szolgáltató, közel 300 szolgáltató.**

– Így meg lehet számolni.

– Van rá példa, szerintem igen. Van rá precedens.

– De ugyanakkor például, hogy ha mondjuk, csinálnának egy szolgáltatót, ők sem lennének képesek szerintem mindenki felé ugyanazzal a nyitottsággal, egyszerűen tényleg nem lehet kérni. És amikor 2003-ban egyszer beszélgettem valamelyik ...-sal, és látássérülteket szeretnénk volna egy ilyen munkahelyre, rehabilitációs foglalkoztatásra..., de, hogy valamilyen munkahely elhelyezést, és mondták, hogy hát majd még kiépítik a programot, de valószínűleg ez teljesen más téma. Tehát, tényleg ezek a szolgáltató szakértő emberek is azt mondják, hogy ők egyszerűen nem tudnak olyan nyitottak lenni, szóval...

– Hát ez fontos, nagyon fontos, amit mondasz. Ezt az integrációval kapcsolatban is szokták mondani az iskolai szakaszra, mert nekem szent meggyőződésem, hogy rengeteg analógia van a gyerekkori meg a felnőttkori... Mit? Nem szeretnék a részletekbe belemenni, de ma az együttélés aspektusaiban nincs jelentős különbség az iskolai életben és a felnőtt életben. Tehát ugyan úgy kell a tolerancia, ugyan úgy kell a beilleszkedés, ugyan úgy kellene a segítségadás eszközei, ugyan úgy kell egy csomó minden, de ott is mondjuk autizmusban, hogy meg minden ilyen integráció ügyben, hogy nagyon nagy szaktudás kell a jó integrációhoz és sokféle nagyon jó, tud-e nagyon jó minőségű szakembert, aki ezt a dolgot ott helyben menedzseli, egy helyszínen nagyon nehéz kiállítani.

– **Oké, rendben. Sodród, most... itt majd próbálom...**

– Szeretnék lehetőséget adni az egyesületnek és valami szolgáltató képbe hozni. Egyszerűen szerintem már az nehéz, hogy ha valaki inkább siketsérülésű, azzal valahogy el, tehát teljesen máshogy, mint egy vak, ez szerintem még kezelhető egy szolgáltatónak.

– Most egy nagy szolgáltatónak kellene lenni, aki mindehhez ért? Ilyen nincs!

– Hadd segítsek neki. Menjünk vissza ahhoz a listához és azt próbáljuk meg elmondani kedves autizmushoz értő szakemberek, meg kedves értelmi fogyatékos, meg siket-vakok és epilepsziásokhoz értő szakemberek, hogy a munkapróbát, amikor meg... hogy mi az a

munkapróba, mert, hogy valószínűleg van róla fogalmuk, akkor a munkapróbát, hogy ejtjük egy elképzelt autistával? Nem?

– **Igy van. Mégis csak visszakanyarodunk...**

– Csak azt szeretném mondani, hogy akkor a vizuális támogatás az autistánál nagyon fontos, ha nincs módszer... csak ezt a példát, 8 másodperc alatt én sem tudok 8 mondatot elmondani, de elkezdtem, ezt várják tőled, nem azt, hogy...

– **Oké. A következő, én belátom azt, most csak egy pillanat szünetjelet tennék ebbe a dologba. Én belátom azt, hogy hirtelen belecseppeni, ebbe a témába ennyi féle irányból érkező szakembernek nem lehet, tehát én már fel is adtam minden reményemet, hogy végig érzünk a szolgáltatási folyamaton. Ezt szeretnénk, a következőről van szó, azt, hogy most hány darab szolgáltató van, és most, hogy működnek az egy dolog, az, hogy milyen irányban szeretne fejlődni a szolgáltató, a szolgáltató felismerte azt, hogy ez egy piaci igény, hogy minél több hozzá betérő ember számára tudjon segíteni. Ennek nyilván vannak korlátai, kapacitás belé, specialitás belé, egyéb dolgai, nyilván vannak olyan dolgok, amire ő standard módon fel tud készülni, mert... Mondok egy példát, van egy tájékoztató anyag amiben Braille-írásban, jeleléssel, egyéb dologgal benne van az, hogy hogyan juthat valaki vissza, hogyan kaphat segítséget stb. tehát ilyen eszközök sincsenek, csak jelzem zárójelben. Tehát van egy bizonyos szint, elnézést akkor és ennek örülök, szóval, hogy mi az, amit még egy ilyen foglalkozási rehabilitációs szolgáltatás felvállalhat, akár úgy, hogy kiszereződik, bizonyos feladatokat, speciális feladatokat, és hol húzódik az a határ, amikor már azt mondja, hogy ő az autistával, ...-sal, aki mellesleg autista, ő már nem tud mit kezdeni. Hol húzódnak ezek a specifikumok, célcsoportoknál, egyéneknél?**

– Egyéneknél.

– Egyéneknél igen, de azzal soha nem fogunk semmit se segíteni, ha mindig csak azt mondjuk, hogy mindenki más, mondjátok el azt, amit tudtok, hogy egy autistának mire van szüksége, mi az alapfeltétele annak, amikor munkába állítasz valakit.

– Ezt kérdeztem, hogy ha ez le van írva, vagy ha ez készen van, akkor ezt most kezdjük el taglalni részletesen, vagy adjuk oda ezt az anyagot. Vagy azért mondtam a ... anyagot mert az ... módon megtalálható és jogilag is az a korrekt, mert az egy ő általuk megvásárolt munkaanyag volt. Vagy ott van az autizmust kutató csoport szakirodalma...

– Én sem értem, hogy ezt most miért kellene itt elmondani...

– De szívesen elmondjuk, csak félünk, hogy untatunk másokat, ennyi a bajunk. Én például, az én tapasztalataim szerint én úgy tartanám jónak egy autizmussal élő fiatal munkába állítani, hogy van egy olyan ember, mint például a ... Alapítvány, aki tud 53 munkahelyet és van mellette egy olyan szakember, mondjuk én, én ismerem a fiatal, ismerem az autizmusát és ezt a kettőt összehozzuk, mi leülünk és ketten együtt munkába állítjuk a fiatal. – Ami úgy néz ki, hogy elmegyünk együtt az adott potenciális munkahelyre a fiatal nélkül, a ..., meg a ..., megismerjük a munkalehetőségeket, te tudod azt, itt megoszlaná adott esetben, az a szerep, hogy neked két kliensed van, neked kliensed a munkáltató, neki pedig kliense itt a munkába állítandó dolgozó... **Az ügyfél is kliens a ...-nál, ugyan úgy...**

– Persze.

– Persze, de azt gondolom, hogy ebben az esetben, az autizmusban... és akkor azt mondom, hogy a ... az autizmus szemével, tehát az autizmussal kapcsolatos, értjük, tehát az autizmus szemével megnézi a lehetséges munkafolyamatokat, azokat az autizmusban tanult módon, a terápiában tanult módon, lépésről lépésre elemzi...

– Én meg megcsinálom az esetleg hozzá szükséges...

– Elemzi, felméri azt, hogy ebbe mik azok a készségek amik involválódnak a személy részéről, beleértve effektív a munkatevékenységet és ennek a munkatevékenységnek a

szociális közegében való mozgást is, tehát, hogy kávé iszik, hogy a mosdóba elmegy, hogy köszön, vagy nem köszön, telefont fölvesz, nem vesz.

– **Tehát, ... egy külső szolgáltató a ... Alapítvány megvásárolhatja a szolgáltatását, vagy...?**

– Vagy a ... Alapítványnál is van egy olyan ember, aki ehhez ért.

– Én azt tartom fenn, ha egy személyben van, mert, hogy úgy látják azt a folyamatot, hogy anélkül mert, tehát azért nehéz szerintem ez a helyzet, mert, hogy nálunk is, akik mi segítők vagyunk, vagy szociális munkás végzettség, vagy gyógypedagógus, ami nagyon jó ahhoz, akit klasszikusan ügyfélnek nevezünk, akit fejleszteni kell, az értelmi sérült ügyfeleket. Teljesen más szemlélet, amihez, ami a munkáltatókhoz kell, az egy munkaerő-piaci ismeretet igényel. Tényleg nagyon-nagyon eltérő.

– De mitől más? Vagy miben más, nem értem ezt a másságot, mert mi úgy gondoljuk a mi területünkről, hogy mi kifejezetten ebben térünk el az összes egyéb fogyatékosággal kapcsolatos közismert, mondjuk inkább így mondanám, tehát nem árnyaltan szakmai ismeretek alapján ítélem ezt így. Mentalitásától, hogy tudni mit, mi nem akadémikus készségeket tanítunk elsősorban az autizmusban, hanem kimondottan a felnőtt tevékenységek, amiben a munkavégzés egy külön tantárgy, a 6 éves korú gyerektől kezdve.

– Az értelmileg akadályozottaknál is úgy van.

– Nem az ügyfél kapcsán mondom, hanem azt, hogy tudod, hogy, hogy kell odamenni...

– **Egy pillanat, tehát, hogy itt most elhangzott az, mindjárt adom át a szót, jó csak egy kis rendet szeretnék...**

– Már változott azóta ....

– Muszáj mellettünk azért valami orvosi dolognak lennie, mert ez külön...

– Mert, ha nem szedi a gyógyszerét, akkor rohamozni fog, nem tud dolgozni. Ugyan ez van a pszichiátriai betegnél, hogy ha nem tud együttműködni az orvosával, akkor kakukk.

– De most te azt mondd, hogy a ...-ban kéne egy autizmushoz értő, vagy az autisták körében kéne a ti munkátochhoz értő?

– Nem, én azt mondom, hogy az, amit mondtam, hogy munkaerő-piachoz értő, az nem az, hogy az ügyfelet, hogy készítsd fel és, hogy ő tudja, hogy mire vár, mert, hogy az, hogy szólítasz meg egy multinacionális céget.

– Ezt mondom, hogy ezt kéne összehangolni.

– Mondjuk, te csinálod ezt a részét, mert én ehhez nem értek, én csinálom azt a részét, amihez értek, hogy az autizmusból eredő problémákat, hogyan oldom meg.

– És ti kommunikáltok szorosán.

– Adjuk át a szót.

– Jó csak az a megtakarítás ebben a normális esetben egy ember, mert ő nem érthet a 63 millió emberhez.

– Azért, mert elmegyek a multihoz például...

– Elmegyünk a multihoz!

– Igen. Az is lehet, de, hogy ha, nyilván energia megtakarítás az, hogy ha elmegyek a multihoz, akkor megkérdezi, hogy a te ügyfeled mit tud, akkor tudok válaszolni, nem csak, nem viszek magammal még valakit, tehát akkor az úgy mondjuk még egy munkatárs.

– Nem biztos, hogy energia megtakarítás.

– Nem arról volt szó, hogy kettő szakember van nálatok. Az egyik, aki a munkaerő felkészítésnél és a multi felmérésnél és a másik, pedig aki az egyéb fölkkészítés... **De.**

– Nem. Egyvalaki van, aki az elejétől végéig viszi az ügyfelet, mindig becsatlakoznak hozzá szakemberek, ha szükség van, illetve valóban például a multik ők egy elég speciális eset, rájuk van egy külön ember, de egy kis vállalkozás, az ilyesmihez mindenképp...

– Értem, és akkor, aki ezt egyedül végigviszi ezt az egészet, ahhoz becsatlakoznak különböző féle specifikus szakemberek, abszolút, és nyitottak rá.

- Bár aki végigviszi annak kéne magának ennek a szakembernek lennie, és...
- **A kérdés, ne haragudjatok, senki ne haragudjon meg rám. A kérdés az, hogy az a személyi segítő, nevezzük személyi segítőnek, vagy kulcsembert, hogy az ő kompetenciái meddig terjednek, hogy ezt látjuk-e körülbelül, vagy mikor van az, hogy külső szolgáltatót kell bevonni speciálisan olyan intézményi szervezetet, akik ezzel foglalkoznak.**
- Az szerintem éppen jó, hogy van egy professzionális munkaerő-piaci szolgáltató, alternatív munkaerő-piaci szolgáltató, mint a ... Alapítvány, és az ő általa képviselt... ami egy ugyan olyan önálló módszer, mint amilyen egyébként vannak ... eszközök, módszerek. Tehát az mindenképpen szerencsés, hogy ha ő nagyon jó kapcsolatokat ápol az egyes fogyatékosági ágakhoz tartozó szervezetekkel. Tehát itt szervezetközi együttműködés, ami szerintem alapvető. De az én válaszom erre a kérdésre az, az, hogy a munkaerő-piaci szolgáltatónál lévő szakembereknek kell tudnia azokat a fogyatékosági ágaként specifikus tudásukat. Nem úgy, hogy egy, egy embere mindhez ért, hanem van, aki két-három autizmus specifikussal, van jó sok értelmi fogyatékos specifikussal, valószínűleg azért jobban, könnyebben menő üzlet, hogy ha nyílt munkaerő-piacra, mert ugye a TF azért súlyos autistánál nem... **fogja a nyílt munka... nehezebben...** azért vannak...
- De a világban működik ez, nagyon súlyosan fogyatékosokat is elhelyezünk, mit tudom én valahol a nőkre, valahol a különböző etikai csoportokat.
- Tehát annak egyébként számos alkalommal még a...
- A válasz szerintem az, az, hogy oda, tehát a munkaerő-piaci szolgáltatásról beszélünk, akkor maradjon akkor az egy szakma, az a munkaerő-piaci szolgáltatótól elvárható tudás, hogy ő képezze ki egy-két emberét önára, hogy aztán amikor ... majd átmegy hozzá, eleinte átmegy vele mindig az ő régi pedagógusa, átvezeti, de utána...
- **Jó. Tehát akkor ez nem annyira kézenfekvő egyébként, mert itt ennél a szolgáltatási folyamatnál akkor arról beszélünk tulajdonképpen, hogy maga a szolgáltató az egy munkaerő-piaci vonalat végig viszi, aki ismeri az ügyfelet, ismeri az esetet stb. és ő tulajdonképpen nem szeretjük ezt a kifejezést, de mondjuk, ilyen menedzserképessegekkel van felruházva, aki képes arra, hogy koordináljon, tudja, hogy milyen erőforrás hol érhető el...**
- És a kompetencia határai között a másik oldalon...
- **Rögzítve van, hogy mikor kell szakemberhez fordulnia, hogy ne beszéljen blódségeket, ugyanakkor, hogy ha kimegy munkaerő-piaci tárgyalásra egy multihoz vagy bárhová, akkor tisztában legyen azzal, hogy egy autista ember vagy egy speciális célcsoporthoz tartozó ember milyen sajátosságokkal, kondíciókkal rendelkezik. De egy kicsit itt tovább léptünk, mert, hogy ez nem annyira kézenfekvő dolog ám mindenhol, mert, hogy nagyon sok helyen a mi tapasztalataink azt mutatják, hogy van a szociális munkás, elnézést kérek minden szociális munkástól, aki végig viszi az egész folyamatot és kompetencia határokat nem ismerve ő csinálja a marketing munkát. Ő csinálja a kapcsolattartást a munkáltatóval, fejleszt, néha pszichológus, néha nem tudom milyen halbiológus stb.**
- De ez talán forráshiány miatt is van, tehát azért is alakul ki, sokszor mert nem mindenkinek van, olyan professzionális szervezete ahol ezt a feladatot le lehetne...
- **Nem hagynám magam belerántani még egy gödörbe, mert ebből már nem tudnék kimászni. Azt gondolom, hogy a forrás az persze meghatározó, de ez egy ilyen deduktív megközelítés, hogy visszafelé gondolkodunk. Én azt gondolom, hogy abba az irányba közelítem meg, hogy mire van szükség, ahhoz találjuk meg a forrásokat, mert, hogy ha visszafelé gondolkodunk, mint ahogyan jó néhány hazai szolgáltató, azért csak kimondunk dolgokat, mert nem mindent én szeretnék kimondani, és ez egy nagyon fontos történet.**
- Arra van szükség szerintem, hogy területileg elérhető. Nekem egy jó barátom a XY, volt Angliában támogatott foglalkoztatási programokban... és rengeteget beszélgettünk boros

estéken arról, hogy milyen munkaügyi... ami nem működik, és pont arra lenne szükség, amit egyébként tervez is a mi csodálatos államunk, hogy ezeket az alternatív munkaerő-piaci szolgáltatásokat kiszervezi. Pont azért, hogy munkaügyi központok kapacitását növelje, és, hogy területileg lenne elérhető egy-egy jól felkészült ... Alapítvány mögé való képzése az ott lévő tanácsadók valóban értsék a szakmájukat, szakosodott tanácsadókkal, ami azt mondja, hogy megyékként lenne 2-3 ilyen és azok folyamatosan tudnák befogadni, végigvinni és kirakni, ha nyílt munkaerő-piacról beszélünk, tehát nem a védetről.

– Egy mondatot engedjete meg. Én láttam, azt hiszem Németországban olyan munkaközvetítőt, ami kifejezetten sérült embereknek, vagy nevezzük akárhogy volt. Ez egy városban működött és kifejezetten csak ezzel, prospektusai voltak. Na, jó ehhez kellett egy olyan háttér, hogy törvényileg ugye minden cég fölajánlott egy-két helyet megváltozott munkaképességűeknek, mert ha nem, akkor akkora adót fizetett, mint a pinty. Tehát kellett, hogy legyen egy felvevő piac, de, hogy egy nagyon komoly koordináló iroda működött, ami mellett nyilván szakemberek, csak, hogy ugye a ...-nak mindent magának kell csinálni a koordinálástól a felkutatáson kezdve mindent, tehát én azt gondolom, nem lenne baj, hogy ha specialisták lennének, és lennének olyan szakemberek, akik ezt csinálják, hogy kiviszik oda. És akkor lenne olyan, aki bent ül az irodába, és bemegy oda maga a megváltozott munkaképességű személy vagy a szülők és azt mondja ding-ding-ding ezek a lehetőségek. És még egy mondat, és aztán már tényleg befejezem, hogy nem tudom itt megütötte nekem a fejemet, hogy jó tudni azt, hogy milyen egy autista, én ettől egy kicsit félek, mert, hogy már annyira elég abból, hogy milyen a... nem, nem olyan az, tehát érted?

– Az autizmust kellene megpróbálni...?

– **Igen. Lehet, hogy a szavakat nem pontosan válogatom meg. Tehát igazából lehet, hogy nem jól használja, és amikor már a másik célcsoportról beszélünk, akkor már mindig keressük a szavakat és kifejezéseket, mert nem akarunk véteni abban, nincsenek ismereteink. Én azt próbáltam megcélozni, hogy a tájékoztatás és a kommunikáció egy nagyon fontos dolog és végig vonul az egész dolgon. Egy ilyen szolgáltató szervezetnek ezekkel a kommunikációs ismeretekkel meg az alaptudással, tehát, hogy be tudja azonosítani az autizmust ne az autista embereket, hanem magát ezt a jelenséget, ahhoz kell egy bizonyos ismeret, ami meglátásom szerint nagyon-nagyon távol vagyunk attól még most, hogy ezekkel a speciális ismeretekkel, alapismeretekkel, azok a szolgáltatók, akik komplex foglalkozási rehabilitációt folytatnak e lépésen keresztül, hogy rendelkezzenek.**

– Melyek azok a magyarországi akár érdekvédelmi szervezetek vagy akár ilyen segítő szervezetek, szolgáltatók, akik képesek lennének elfogadni egy szolgáltatótól, aminek szakmai becsatlakozása lehetne, pláne mondjuk egy értelmi sérült számára?

– Nem értem a kérdést.

– **Ezt én sem, most.**

– Tehát mondjuk nagyon jó, én is szeretem a ...-t, de szerintem lenne sok olyan kis helyi, bármiféle szolgáltató, amelyik akár elfogadná ezt a rendszert... Lenne egy szakértő és abba becsatlakozunk, főleg akkor amikor...

– Primér érdeke, hogy ott van, nála az embere ő naponta vele van, nappali ellátásba, azt szeretné, hogy ha végre el tudna menni, dolgozni, az anyukája is azt szeretné.

– Bocsánat, én azt szerettem volna, nem tudom mennyi idővel ezelőtt mondani, hogy mennyire nagy energia veszteség, ha mondjuk nincs meg az a fajta tudás, vagy az a fajta gyakorlat, hogy ne 600 helyre keljen elvinni a szerencsétlen autizmussal élő embert. Mert nem tud, vagy nem tudja úgy felmérni, vagy nem tud annyira segíteni, hogy megtalálja azt a feladatot, vagy azt a munkát, ami kell neki, hogy azért ez egy iszonyú sok munka.

– Ilyen értelemben az a típusú autonómia, amit te gondolsz, hogy megkínálsz, dönthet, tehát adsz a kezébe valami prospektust vagy nem tudom mi, ez nagyon, nagyon kockázatos az

autizmusba, szóval nagyon minimális a diagnosztizált autisták körében az, aki egy ilyen prospektus alapján valóban reális predíció műveletére képes, arra vonatkozóan, hogy ehhez neki van-e köze, vagy se.

– Bocsánat a kérdésem teljesen indítványos akkor, vagy ezek a szolgáltatók ahol egy szociális munkástól végig mindent ők boldogan becsatlakoznak?

– **Ez egy rossz hazai gyakorlat, ezt csak egy ilyen mellézköngéként tettem föl.**

– Hét országos szervezetet tudok, aki ilyeneket csinál.

– Reális, amit mondasz, de a cél az, hogy ez megváltozzon. Nem?

– Szerintem sokkal nagyobb... mint akár az összes többi.

– Azért, mert a siketek meg a vakokat mondtam, ahol megyéenként 10 ember héderel az állam pénzén a központi költségvetési támogatásból és nyilván ők őrizni akarják a saját maguk...

– **Nem, nem fogunk kizárni minden egyes kérdést felvetőt és aztán hazamenni. Igen, ...?**

– Nálunk a mi szervezetünknel végig csináljuk ezt a folyamatot és azt látjuk, hogy az egészségügyi részének bizonyos területén nagyon jók vagyunk, de szeretnénk másoktól tanulni, hogy mondjuk a vége, amiről ő beszélt, hogy az még hatékonyabb legyen, és ahogy ti csináljátok, hogy elmentek...

– Az a vége?

– Nálunk, a mi szervezetünkben elhelyezkedik, elmegy és soha többet az életben nem láttad, legfeljebb a születés napján eljön és hoz egy szelet tortát nekünk. Hát akkor visszataláltak az önálló élethez, akkor ki tudja törölni a fenekét, meg el tud menni, dolgozni és tud élni és ez, mi ennek örülünk.

– Nálunk szerencsére, ezért mondom, hogy a mi szervezetünkkel barátkozik, és azt is látjuk, hogy a szolgáltatóknak... ahol azt mondjuk, hogy a potenciálisan megfordulhat egy epilepsziás ember, az epilepsziát érintő az egészségügytől a munkaerő-piacon át sokféle problémája lehet. És azt mondjuk, hogy akkor ők, meg amit ti is mondtatok, hogy azok a szolgáltatók meg kevés információval rendelkeznek, de ők a saját módszertanukat nagyon jól tudják, ezért mi nálunk az a hatékony. Úgy tűnik, hogy ha mi szerzünk információt arról, amit mi nem tudunk azokról a speciális szakterületekről a munkaadókról vagy az attitűdöket megváltoztassuk, és, hogy őket pedig arról informáljuk, amit meg mi tudunk, hogy a munkaügyi központos lehet, jobban tud elhelyezni munkába, mint én, de ő nem tud az epilepsziáról annyit, és akkor mi ezt próbáljuk összehozni. És amit még, amit te is mondtál, és ami magunkra nézve is igaz, hogy ez a sok szempontú megközelítés nálunk nagyon fontos. Amit te is mondtál, hogy megy egy lánc és ebbe különböző szervezetek csatlakoznak, több szempontú és több szektorból jövő megközelítés, mert máshogy lát egy piaci szektorból jövő versenyorientált mit tudom én munkáltató a dolgot, mint az elhelyezkedésért felelős ember. És még az epilepsziánál annyi és én is bezárom, hogy az idő az egy nagyon fontos. Nem kell nekik semmi különös technika, az orvos ezt letechnikázza ki... belőle az epilepsziát, de az, az idő ez ott is vonatkozik, amíg abban a betegségtudatban tört és ez a tanult tehetetlenség kialakul nála, ami mindannyinknál azt hiszem, hogy amíg az feloldódik és átbillen és elindul ez az idő ez borzasztó fontos.

– **Igazából ez az, ami minden megváltozott munkaképességű embert érint, nem ugyanabban a mértékben és teljesen más a ritmusa és teljesen más hangsúlyok vannak ebben a folyamatban, de odáig eljutottunk és ezt biztos állíthatom, hogy minden megváltozott munkaképességű, aki már ott van, hogy szeretné a képességeit fejleszteni és visszajutni a munkaerőpiacra, hogy ezek ilyen egyéni fejlesztési dolgok. A következő, egy dolog biztos számomra a nagyon sok bizonytalan mellett, hogy az autizmus az valamilyen módon a többi célcsoportból egy picit kilóg, nem tudom, hogy ez mennyire, tehát, hogy...**

– Ha szabad úgy fogalmaznom, talán azért és ezzel egy kicsit vitázom veled, egy korábbi megszólalásod kapcsán, hogy azt mondom, abban lóg ki különösen, hogy a köztudatban, tehát

hagyjuk a valódi konkrét igazság tartalmát, de van egy olyan szemlélet vagy elképzelés, hogy a vakságot a mozgássérültséget, hallás hiányt, azt ugye ezeket mind szimulálni lehetséges. Tehát a környezet számára ezek könnyebben zsigerből megélhető empátiásan megközelíthető állapotok. Mind az értelmi fogyatékos, mint pedig az autizmus is az meg extrém módon, nehezen elérhető ilyen empátiás élmény, saját élmény alapon.

– **Tehát kevésbé érzékenyíthető rá a...**

– Nehéz érzékenyíteni és számos előítélete van, ami persze pozitívan ez az esőember elége jól befolyásolta legalábbis világszerte, hogy nálunk mennyire az más kérdés. De hogy nehéz elképzelni az egyenlenségét a személyen belüli diszharmóniáját, hogy erre van esze, azt meg nem akarja, mi meg azt mondjuk, hogy ez az ő kimagasló képessége a többi pedig a súlyos fogyatékos, és, hogy mi nem azt mondjuk, hogy mindent a legjobb képességéhez föltolni, részképességeit, hanem örülünk, hogy ha ki tudjuk átlagolni valamennyire, tehát egy viszonylag harmonikus személyt „csinálunk” belőle. Na, most ennek analógiájaként attól, hogy nem ilyen empátiásan nem könnyen megélhető az autizmus, mint több más fogyatékos állapot. Ami persze aztán mindig kiderül, hogy ha megvalósul véletlenül az a, tehát elveszti a látását, elveszti a hallását akkor, ha kipróbálta előtte játszásból akkor se ugyanaz amikor ez már élesbe megy, de ennek megfelelően az ösztönös viszonyulás sem olyan sikeres hozzá. Tehát, hogy tényleg egy csomó minden, egy csomó ösztönös lépést a segítségadásban egyszerűen el kell zárnod magadban. Amit úgy magadtól tennél, azt nem teheted, mert ha azt teszed, akkor elrontod a történetet. Tehát az engedékenység és elvárás a következetesség és rugalmasság viszonyai a mindennapi életben tényleg nem úgy működnek az autizmusban, mint sok szociálisan nem annyira érintett általános értelmi fogyatékosnál egy érzékszervi, vagy egy mozgássérültnél.

– **A kérdés az csak a következő, hogy a foglalkozás, ugyan beszéltem arról, hogy komplex rehabilitáció, mert ennek van egy egészségügyi része, egy szociális része, egy pszichés része, hogy ezek összeecsúsznak ma Magyarországon, én azt látom, hogy a szakmai kompetencia határok komoly átfedésekkel bírnak és ezekkel nagyon nagy károkat tudunk okozni.**

– Vagy az inkompetencia határok.

– **Oké. Az a másfél óra, amit a beszélgetésre szántunk az lejárt. Szinte a tájékoztatásról nem sikerült tovább mozdulnunk ebben a folyamatban, ami azt jelenti, hogy itt még nagyon lezárni dolgokat és nagyon végletes dolgokat kijelenteni ebben a témában nem lehet, esetleg témákat tudunk kijelölni irányokat, amit például a szakemberek kapcsán a szervezetek együttműködése kapcsán a kompetencia határok kapcsán felvetődik, tehát valószínű, hogy a dolgozatunkban ezeket az irányokat próbáljuk meg bevilágítani, hogy mi az, ami irányban tovább kell gondolkodni. Az biztos, hogy a közel 2-300 szolgáltató, akiről nekünk tudomásunk van, Magyarországon körülbelül ennyi szolgáltató van, aki munkaerő, tehát ilyen foglalkozási rehabilitációval kapcsolatban. Nagyon, nagyon hiányosak az ismereteink, hiszen nem csak fővárosban, hanem gondoljunk bele vidéki kistérségi központban egy szolgáltató szervezet milyen szakmai szervezetekkel és milyen intézményi kapcsolati hálóval rendelkezhet vajon, ugye teljesen más a budapesti vagy egy megyeszékhelyi állapot. Bennem inkább kérdések maradtak, kérdés felvetések maradtak, mint, hogy bármilyen dolgot megállapíthatnánk, hát azon az alkalmazott vezérfonalon nem sikerült végig menni, amit elterveztünk. Én köszönöm mégis a munkát mindenkinek, hogy eljött és elmondta a véleményét. Mi elküldjük azt az írott anyagot, amit a három fókuszcsoporthoz interjú és az egyéb dolgaik kapcsán összeállítunk. Arra kérnék mindenkit, hogy ha ideje, energiája engedi, akkor olvassa, és reményeink szerint, hogy ha reagál, akkor megpróbálunk a foglalkozási rehabilitációban ilyen irányokat meg hangsúlyokat megjelölni. Ennyire futotta, köszönöm szépen a segítséget, minden jót kívánok Önöknek.**